

Discussion
Дискусионно

ПРОБЛЕМИ НА КОМУНИКАЦИЯТА УЧИЛИЩЕ – СЕМЕЙСТВО И ПРАКТИЧЕСКИ ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ

Галина Тимова

2. СУ „Акад. Емилиян Станев“ – София

Резюме. Формите и средствата за комуникация в българското училище са запазили архаичната си същност от десетилетия. Законът за предучилищното и училищното образование затвърждава статуквото в тази важна част от връзките между учители и родители. Въвежда се понятието „училищна общност“, която не се стимулира с никакви средства. Липсва познаване и употреба на специализирани продукти в областта на двупосочната комуникация чрез приложения като Class Dojo, Bloomz, Seesaw, Classroom и други.

Keywords: partnership; communication; parents; teacher; students; dialog; school; applications for school communication

Средства за комуникация в училищната общност и форми за диалогично представен процес на обмен на информация

С влизането в сила на Закона за предучилищното и училищното образование от 01.08.2016 г. се въведе и нова идея за отношенията между ученици, родители и училище, конкретизирана в словосъчетанието училищна общност. Все по-често се обръща внимание на ролите в училище, които имат учениците, педагогическите специалисти, както и семейството, и все по-трудно става тяхната строга диференциация спрямо взаимодействието, което имат помежду си.

Още през 1932 г. Уилърд Уолър пише за взаимоотношенията между родители и учители, като отбелязва, че те имат много общо. Те искат всичко да се случва за постигане на най-важните интереси за доброто на детето. Но Уолър пише, че всъщност „учителите и родителите живеят обикновено в състояние на взаимно недоверие и враждебност... и са естествени неприятели“ (Waller, 1932). Той описва ролите на родителя и учителя като естествено противопоставени. Учителят трябва да работи в социалната мрежа на училището, която включва други учители, администратори и учениците му. Родителят обаче работи само за интересите на своето дете. Тези роли допринасят за конфликта между

родители и учители. Това е случай на сблъсък на универсална с индивидуалистична гледна точка, който често предизвиква конфликти между родители и учители. Преодоляването на тези конфликти става чрез двупосочен модел на споделяне и диалог.

Съществени фактори за изграждане на една нова общност са доверието и добрата комуникация. Изграждането на взаимна вяра е дълъг процес на себеотваряне към другия, към готовност за споделяне, искрено себепредставяне и очаквана подкрепа. Вярата в добрите намерения на другия, в неговата порядъчност, съзнание и професионализъм са постижим резултат, подложен на строгата проверка на времето.

Комуникацията е непосредственият фактор, който оказва най-голямо влияние върху изграждане на доверието. Непостижими са сътрудничеството и партньорството при липса на диалогичност. Вербализирането на мнения, взаимно уважение и обединяване на усилията за постигане на общопоставени цели водят до изграждане на така важните партньорски модели, от които българското училище се нуждае днес, за да създаде една пълноценна училищна общност. Голяма част от познанието за различните форми на участие на родителите се основават на проучванията на Джойс Епстейн, която смята, че „има много причини за развиване на партньорството между училище, семейство и общност. Съвместната дейност може да подобри училищните програми и училищния климат, като предоставя услуги за семействата и развива уменията на родителите и лидерството, изгражда връзка между семействата на учениците в общността, подпомага учителската дейност. Всъщност основната причина за създаване на такива партньорски отношения е да подпомогне учениците в тяхното успешно обучение и по-добра реализация в живота. Когато родители, учители, ученици и други се възприемат като партньори в образователните и останалите подкрепящи процеси, успехите ще са сигурни“ (Epstein, 1995).

Дълги години учебното заведение предлагаше един твърде типичен ред за диалог между родители и учители. Основните връзки бяха ученическата книжка, телефонните разговори и родителските срещи – групови или индивидуални при казус.

Ученическият бележник в своя хартиен вид е една от най-остарелите форми за контакт и взаимоотношения, които може да предложи училищната институция днес. Естетическата изработка и дизайнът на бележника не търпят съществена промяна от повече от век. Изписването на различни данни за ученика, както и попълването на преподавателския състав и учебната програма, са само един бюрократичен елемент от общия бюрократичен апарат, който все още не е станал обект на реформи в училището. Пренасянето на оценки и бележки, както и търсенето на различни форми на защита на ученическата книжка, като подпечатване на страници с училищния печат, подписи на директор, класен ръководител и други педагогически специалисти, създават

в този хартиен носител ненужна тежест и обремененост от гледна точка на еднопосочния информационен поток, който пренася. Акцентът пада върху еднопосочността, защото за изграждане на доверие и взаимна подкрепа в решаването на общи цели еднопосочният комуникационен модел е вреден в своята същност. При липсата на обратна връзка тази форма на контакт води до своите негативи, които често ескалират до липса на допълнителна информация, некоректно интерпретиране на подадената информация, нежелание за приемане на написаното или даже неразбиране на прочетеното, както често практиката показва, особено в графа „забележки/бележки“.

Задълженията на ученика към хартиената ученическа книжка са големи и понякога непосилни за децата в начален етап. Дългият престой, обвързан с целодневната организационна форма на обучение, изисква в ученическата раница да намерят място и много неученически пособия и предмети, които често стават причина за проблеми, свързани с опазването и доброто съхранение на ученическата книжка.

Липсата на време от прекомерната учителска заетост, свързана с различни по вид дежурства, отчетни дейности, подготовки, участия в разнообразни и многобройни комисии, екипи за подкрепа и други, често налага на учителите модел на ежемесечно внасяне на оценките от изпитванията на ученика, което, от своя страна, забавя драстично обявяването на резултата от направената проверка на знания. По този начин родителите отново са в ролята на пасивен партньор, чиято обратна връзка е сведена до ниво закъсняла информираност без възможност за своевременна реакция спрямо собственото им дете. Липсата на възможност за бързи действия нарушава вътресемейните възпитателски модели на контрол, помощ и възпитателско взаимодействие между родител и дете.

Закъсненията или отсъствията от учебен час могат да бъдат записвани в графа „бележка“, но често остават внесени само в дневника на класа и отново родителят е информиран за тези нарушения на Правилника за училищната дейност впоследствие и понякога недопустимо късно.

Едно от съществените несъвършенства на ученическата книжка е, че е документ, чиято автентичност днес лесно може да бъде манипулирана. Тя е морално остаряла спрямо всички нови технологии, които позволяват лесното ѝ фалшифициране и дублиране, което се среща често при ученици от прогимназиален и гимназиален етап.

Според чл. 208 от ЗПУО „Сътрудничеството и взаимодействието между родители и детската градина или училището се осъществяват чрез индивидуални консултации, родителски срещи, обучения, както и всеки път, когато конкретна ситуация или поведение на детето или ученика ги прави необходимо“.

Родителските срещи са другата най-популярна форма на комуникация между родители и учители. Плановите родителски срещи се правят около 4 пъти в годината и са типови – за начало и край на учебен срок или постига-

щи цели, свързани с бюрократичните вътрешноучилищни процедури: масово подписване на различни декларации, заявления и списъци относно правилниците за учебната дейност, етичния кодекс на общността и други важни документи, акцентиращи права и задължения, касаещи училищната среда.

Родителските срещи, така както и ученическите книжки, са форма на комуникация, остаряла морално и изискваща спешна промяна. И към днешна дата тя протича твърде ограничаващо свободата на свободно и искрено споделяне, защото се извършва в голяма група и в атмосфера на училищен час. Фронталната позиция на учителя и седящите по чиновете родители индиректно приемат модела на фронталния метод на обучение в училище. Класният ръководител има приоритет да говори, а родителите са принудени да слушат. Дискусии рядко се повдигат предвид редица фактори – липсата на конфиденциална обстановка, страх от грешно разбиране, неблагоприятно отношение от страна на други родители, създаване на неверни или отрицателни представи и нагласи у родителската общност, включително и страх от отнемане на времето, предвидено за протичане на самата среща. Все още масово се практикува и учители, и родители да коментират качества, възможности и лична информация, свързана с учениците в класа, което винаги носи огромен негативен заряд.

Недопустими модели на унижаване на малолетните и непълнолетните чрез описание на тяхно поведение, творчески заложби, възможности или обучителни затруднения, в това число и недостатъци на характера и личностови особености, пред цялата група, която присъства на родителската среща, се практикуват масово и днес. Много често изнесената информация е в разрез със Закона за закрила на детето, чл.11а, който гласи, че „(Нов – ДВ, бр. 14 от 2009 г.) (1) Сведения и данни за дете не се разгласяват без съгласието на неговите родители или законни представители освен в случаите по чл. 7, ал. 1.“, но тези често срещани нарушения не се санкционират никога и са против личността на ученика.

При родителските срещи липсва обратната връзка от страна на родителите, защото формата на провеждането им не допуска изказването по всеки казус на всички присъстващи родители. Правото на мнение се отнема и от оскъдното време, което се предвижда предимно вечер, в работен ден, когато се провеждат родителските срещи.

В ЗПУО, чл. 208, ал.3 се предвижда „Средство за връзка със семейството на ученика може да бъде и електронната поща на един от родителите, както и електронният дневник на паралелката“, което е твърде архаично като определение и възможности.

Най-популярните електронни пощи в България са безплатните, които разчитат на издръжка чрез реклами и непоискани търговски съобщения. Много от тези пощи дават достъп до масивите си от данни на различни търговски

дружества с цел печалба, но това води и до ненадеждност на електронната поща. В същото време са известни десетки начини за разбиване на паролите на тези пощи, което води до ниско ниво на конфиденциалност.

Честа практика днес е учителите да създават една безплатна електронна пощенска кутия, да споделят нейната парола и потребител с всички родители и да пишат съобщения в нея. Тук отново акцентът пада в еднопосочния модел на комуникация, защото въпреки общата достъпност до входящите съобщения родителите нямат възможността да напишат лично съобщение до класния ръководител чрез тази поща предвид общата достъпност. Учителят пише писмо, което се самоизпраща в същата кутия, от която го е написал, и това не дава възможност за обратна връзка освен пасивно запознаване със съобщението. Няма възможност да се постигне и яснота до колко родители е достигнало съобщението, което при важни и спешни съобщения е от изключително значение. Не са редки случаите, когато твърде широката споделеност на паролата излиза от родителския кръг и става обект на внимание от учениците от класа или техни близки и познати, което, от своя страна, води до неблагоприятни последици по отношение на конфиденциалната информация и достигането ѝ до нейния обект. Често се случва и злонамерена намеса с изтриване на информация или смяна на парола и загуба на контакт в учебно време.

Употребата на споделена електронна поща е крайно ненадеждна и неадекватна на нуждите на училищната общност.

Електронният дневник, който е предоставен за ползване на училищата в България с домейн www.bgclass.net, е също продукт, който има твърде малко предимства спрямо многото си недостатъци.

Платформата изисква твърде много време за достигане до работното поле, през което учителят изпраща съобщения до родителите – преодоляват се три етапа: изписване на адрес, на парола и потребител и избор на клас. Едва след това се отваря основното меню, което е с архаичен потребителски интерфейс, наподобяващ програмите, базирани на DOS операционна система. На пръв поглед, порталът дава богати възможности, но поради изключително неблагоприятния си и тромав формат с десетки падащи менюта и нуждата от избор и изписване на подробности прави усещането за работа с него досадно и отегчаващо. Всяко съобщение, даже и типово за група ученици, се налага да бъде изписвано многократно, като това трябва да се случи и с процедура по влизане и излизане от всеки ученически профил. Въвеждането на оценки и отсъствия е с идентичен алгоритъм на работа, който изисква много време, излишно много действия и най-вече изписване на съобщения. Предвид естеството на учителската работа и множеството ангажменти, които се изпълняват извън работното време, необходимо за учебния процес, този електронен дневник бързо демотивира учителите.

Липсва възможност за повече от еднократен двустранен коментар при съобщение – учителят изписва новина и всеки родител може еднократно да даде някаква обратна връзка, на която учителят да отговори. При последващи въпроси електронният дневник не дава възможност да бъдат зададени и комуникацията да бъде продължена.

Друг съществен недостатък са ограниченията, които се налагат – в галерията на класа може да се прикачи снимка с максимална големина от 3 Мб, което бе актуален среден размер на снимките отпреди 10 години. Днес болшинството смарт устройства (в това число таблети, телефони, цифрови фотоапарати, go-pro камери и др.) правят снимки и видеоклипове със значително по-добра разделителна способност и до няколко пъти по-големи снимки. Това налага допълнителен труд на учителя, който, освен че трябва да отдели немалко време, за да преформатира размера на една снимка, с което ще влоши драстично качеството ѝ, но и се налага да се научи да ползва софтуер, който не би му служил за друго в ежедневните ангажименти. По този начин една от най-важните функции на електронния дневник за родителите – да бъде онагледена чрез снимка или видеоклип работата на тяхното дете, става неизползваема. Всъщност няма възможност за прикачване на видеоклип.

Има изграден опит за създаване на форум на класа, където по подобие на популярните интернет структури за общуване и споделяне на мнения се дава това заглавие. За съжаление, само заглавието и нищо от програмното изпълнение и последващата форма на работа с интерфейса на bgclass.net не кореспондират на масово използвани форумни платформи IBP, phpBB, SMF и др., което затруднява значително потребителите на bgclass.net и ги принуждава да търсят по-лесни и приятни алтернативи.

Известяването при изпратено от учителя съобщение става през електронна поща, което изисква честа проверка на електронната кутия или допълнително настройване на мобилно приложение или чрез възможностите на смартфона, ако учителят и родителите използват такъв.

Електронният дневник на bgclass.net е работещ, но морално остарял вариант на комуникация, който не отговаря на нуждите и изискванията, които са актуални за комуникативните отношения между родители и учители.

Един от най-често срещаните варианти днес е създаването на затворена група в социална мрежа – Facebook или Viber. Родители и учители организират своята кореспонденция чрез добре познатите изброени комуникатори, използвайки техните разнообразни възможности за по-добър обмен на информация. При тези приложения, достъпни както от стационарен компютър/таблет, независимо от операционната система, така и от мобилни устройства, които имат връзка с интернет, връзката между родители и учители е успешна и своевременна. Има неограничени възможности за обмен на файлове, снимки, видеоклипове и текст, в това число и емотикони, изразяващи емоции,

които са така важни за достигане на пълноценна комуникационна обстановка, която чрез искреност и споделяне на емоции да изгражда доверие.

Затворените групи позволяват двупосочен диалог между двама или повече членове на групата, а общите разговори създават условия за обсъждане на важни въпроси, които касаят микрообщността на класа.

Съществен недостатък при този тип общуване е времето, което отделя всеки учител, за да изписва съобщения и да бъде активен участник в дискусиите. Тук учителската роля трябва да бъде разгледана като център, около който се обединяват между двадесет и тридесет двойки родители на учениците в класа, т.е. въпросите са насочени предимно към учителя, а той е длъжен да дава/изчита и изписва разнопосочни и разнообразни отговори на десетки въпроси. Това отнема един от най-важните ресурси на нашето ежедневие – времето.

В гореописаните социални мрежи няма насоченост и не са създадени условия за конкретно обслужване на нуждите при обмен на информация и комуникация, от които се нуждае училищната общност.

Днес в България все още са слабо познати софтуерите, които съчетават функциите на електронен дневник и комуникатор в едно. Продукти от глобален мащаб, каквито са Class Dojo, Seasaw, Bloomz, Livingtree, Remind, SimplyCircle, Class messenger и др., не се използват масово в общинските и държавните училища. Всяко от тези приложения има своите предимства и недостатъци, но идеята, върху която е базирана тяхната обща философия, е да предложат двупосочна, бърза, конфиденциална връзка между родители и учители, както и между учители и ученици. Разработени са с цел да създават автоматично портфолио на всеки ученик, учителят има възможност да създаде готови типови съобщения за обратна връзка, известията достигат до родителя веднага благодарение на приложенията за мобилен телефон. Споделянето на снимки, видеоклипове и файлове, както и създаването на календар с предстоящи задачи и събития, подпомагат общото планиране и ангажиране на ученици, родители и учители в реализацията на идеята, заложена в ЗПУО – училищна общност. Ангажиментите по употреба на тези приложения са сведени до минимум за учителя и не изискват от него отделяне на повече време от няколко секунди за изпращане на обратна връзка, свързана с представяне на ученика в учебен час, бележки, свързани с недостатъци за преодоляване, както и присъствие/закъснение за урочната единица.

Предимствата на всяка от тези програми са много и гарантират успешна и стабилна връзка между родители и учители, която изгражда модели на доверие, съпричастност към училищната общност, реализация на съвместни учебни проекти, в които ролите на учител, родители и ученик са с изцяло нови характеристики и които носят съвършено нов контекст на позитивните страни, целящи да изградят продуктивна училищната общност.

Всичко, изложено дотук, очертава нуждата от създаване и внедряване на такъв тип електронен дневник – безплатен, всеобхватен, създаден да улеснява работата на учителя и да изгражда взаимоотношения, концентрирани върху доверие, взаимно уважение, позитивни нагласи, и насочващ всички усилия в посока на най-важния обект на училищната дейност – ученика.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 01.08.2016 г., обн. ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Epstein, J. (1995). School/Family/Community Partnerships: Caring for the Children We Share. Arlington: *Phi Delta Kappan Journal*, 76, 9, 701 – 12.
- Waller, W. (1932). *The Sociology of Teaching*. New York: John Wiley and Sons.

PROBLEMS IN THE SCHOOL – FAMILY COMMUNICATION AND MEANS OF IMPROVEMENT

Abstract. Forms and methods of communication in Bulgarian schools have retained archaic nature for decades. The pre-school and school education law reinforces the status quo in this important part of the relations between teachers and parents. The concept of the school community has been introduced without the provision of adequate support. Applications for two-way communication and feedback like Class dojo, bloomz, Seesaw, Classroom etc. are not well known and their use is limited.

✉ **Ms. Galina Timova**

2. Secondary school “Academic Emiliyan Stanev”
Sofia, Bulgaria
E-mail: gol@abv.bg